

Flygtningenævnets baggrundsmateriale

Bilagsnr.:	295
Land:	Rusland
Kilde:	Landinfo.
Titel:	Temanotat. Tsjetsjenia: Tsjetsjenske myndigheters reaksjoner mot opprørere og personer som bistår opprørere.
Udgivet:	26. oktober 2012
Optaget på baggrundsmaterialet:	10. december 2012

Temanotat

**Tsjetsjenia: Tsjetsjenske
myndigheters reaksjoner mot
opprørere og personer som bistår
opprørere**

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet, Utlendingsnemnda og Justis- og beredskapsdepartementet til enhver tid har behov for kunnskap om for å kunne løse sine oppgaver.

Landinfos rapporter og temanotater er basert på opplysninger fra både offentlige og ikke offentlige kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder. Kilder som av ulike grunner ikke ønsker å bli offentliggjort, er ikke nevnt ved navn.

Opplysningene som blir lagt fram i rapportene og temanotatene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos rapporter og temanotater er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som rapportene omhandler.

© Landinfo 2012

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo
Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Storgata 33 A

Postboks 8108 Dep

N-0032 Oslo

Tel: 23 30 94 70

Fax: 23 30 90 00

E-post: landinfo@landinfo.no

www.landinfo.no

Temanotat Tsjetsjenia: Tsjetsjenske myndigheters reaksjoner mot opprørere og personer som bistår opprørere

SUMMARY

Nobody can state for sure how many Chechen rebels are active in Chechnya today. Recruitment is constant, according to a wide range of sources. Rebels and those assisting active rebels is the main target for the Chechen authorities, while former Chechen rebels seem to be of less interest to the authorities. Active rebels are usually killed during special operations, while persons assisting the rebels are detained. According to a number of sources, torture is used when interrogating persons suspected of collaborating with rebels. In a number of cases persons have been sentenced to prison for having supported the rebels in different ways.

SAMMENDRAG

Ingen kan med sikkerhet slå fast antall aktive opprørere i Tsjetsjenia i dag. Rekruttering av nye medlemmer skjer stadig, ifølge et bredt omfang av kilder. Opprørerne og de som bistår dagens opprørere er tsjetsjenske myndigheters hovedmål, mens tidligere tsjetsjenske opprørere synes å være av mindre interesse for myndighetene gitt endringen i konfliktbildet. Aktive opprørere blir som regel likvidert i forbindelse med pågrepelse, mens støttespillere og medhjelpere blir anholdt. Tortur blir ifølge et bredt spekter av kilder brukt under avhør av denne gruppen. I en rekke saker har personer blitt dømt til fengselsstraffer for å ha støttet opprørere på ulike måter.

INNHold

1. Innledning	5
2. Generell frykt og underrapportering	6
3. Russisk straffelovgivning	7
3.1 Straffelovens §§ 205, 208 og 209	7
3.2 Myndighetsorgan som pågriper opprørere/de som gir bistand	9
3.3 Prosedyrer for innkalling av mistenkte og vitner	9
3.4 Offisielle vs. uoffisielle arrestasjoner - prosedyrer	10
3.5 Foreldelsesfrist i saker som angår brudd på straffelovens §§ 208 og 209	10
4. Tsjetsjenske opprørere	11
4.1 Antall	11
4.2 Rekruttering, motivasjon og alder	12
5. Reaksjoner mot aktive opprørere	13
5.1 Likvidering	13
5.2 Pågripelser og dommer (omfatter både opprørere og de som gir bistand)	13
6. Situasjonen til tidligere opprørere	14
6.1 Personer som drev opprørsvirksomhet i perioden 1999 og utover	14
6.2 Situasjonen til opprørere fra første krig (1994-1996)	15
7. Reaksjoner overfor personer som bistår opprørere	16
7.1 Pågripelser og domfellelser	16
7.2 Kvinner som har bistått opprørere eller som mistenkes for å samarbeide med opprørere	18
8. Bistand til opprørere i tidligere perioder (1999-2003/2005)	19
9. Mishandling og rettsforfølgelse på bakgrunn av fabrikkerte saker	20
9.1 Bruk av tortur	20
9.2 Fabrikking av saker	21
10. Referanser	22

1. INNLEDNING

Bekjempelse av opprørsvirksomhet er en prioritert oppgave for tsjetsjenske myndigheter. Konflikten mellom tsjetsjenske opprørere og myndighetene går tilbake til 1990-tallet. Under første krig (1994-1996) og deler av annen krig (1999-2003)¹ var det klare fronter mellom to hovedaktører; den russiske føderale hær på den ene siden og tsjetsjenske opprørere som den gangen kjempet for et uavhengig Tsjetsjenia på den andre siden. Ifølge en rekke kilder (intervjuer på tjenestereise juni 2009 og november 2011) er konflikten i dag en annen, og står i hovedsak mellom tsjetsjenske myndigheter og militante islamistiske opprørere.

Kildene Landinfo snakket med i 2009 satte et tidsskille for endring av konflikten til rundt 2003. I 2003 stemte befolkningen ja til fortsatt å være en del av Russland i en folkeavstemning, som mange mente var manipulert. Den tidligere muftien og Moskva-lojale Akhmad Kadyrov ble valgt som president. Dette innledet den såkalte tsjetsjeniseringsprosessen i Tsjetsjenia, det vil si at den politiske makten i Tsjetsjenia ble overført til Moskva-lojale tsjetsjenere.

Konflikten i Tsjetsjenia har blitt "tsjetsjenisert" i den grad at nåværende president Ramzan Kadyrov, som er sønn av Akhmad Kadyrov², har plassert tsjetsjenere i alle maktposisjoner. Konflikten i dag står mellom pro-føderale tsjetsjenske myndighetspersoner og tsjetsjenske opprørere. Det er blitt en intern konflikt mellom tsjetsjenere samtidig som Russland fremdeles er opprørernes hovedfiende, og Kadyrov-regimet er fiende først og fremst i kraft av å være medløper.

Opprørerne i Tsjetsjenia har beveget seg bort fra tanken om et eget selvstendig politisk Tsjetsjenia, til å kjempe for opprettelsen av et sharia-styrt område på tvers av de nordkaukasiske delrepublikkene – det Kaukasiske emiratet (Yarlykapov 2007). Det er fremdeles et "selvstendig" Tsjetsjenia som er målet, men innenfor en større geografisk sammenheng. De aller fleste muslimer i Nord-Kaukasus tilhører sufi-retningen innenfor sunni-islam, som betegnes som en blanding av religion og tradisjoner. Dagens opprørere i Tsjetsjenia og i det øvrige Nord-Kaukasus tilhører i hovedsak salafi-retningen innenfor sunni-islam. På generelt grunnlag kan salafistene sies å dyrke den "rene" form for islam slik den ble praktisert på profeten Muhammeds tid.³

Endringen av konflikten blir brukt som forklaring på hvorfor ikke opprørere fra første krig nødvendigvis er av interesse for dagens tsjetsjenske myndigheter. Kilder Landinfo har konsultert har opplyst at Ramzan Kadyrov først og fremst er interessert

¹ Det kan diskuteres når den andre krigen sluttet. Krigen var offisielt definert som en anti-terroroperasjon, og denne ble erklært avsluttet først 16. april 2009. De føderale styrkene gjenerobret imidlertid den tsjetsjenske hovedstaden Groznyj allerede våren 2000 og satte Tsjetsjenia under direkte styre fra Moskva. Kamphandlingene fortsatte i varierende omfang, men nå mer som en lavintensiv geriljakrig. En folkeavstemning i mars 2003 stadfestet at Tsjetsjenia fortsatt skulle være en del av Russland.

² Akhmad Kadyrov ble drept i et bombeattentat i Groznyj i 2004. Tsjetsjeneren Alu Alkhanov satt med makten fram til 2007 da Akhmad Kadyrovs sønn Ramzan ble valgt som president.

³ De nordkaukasiske salafistene ønsker å rengjøre islam for lokale tradisjoner og hedenske innslag (Akayev 2010). Det er ulike retninger innenfor salafismen, og ikke alle salafister er opprørere, ifølge Murad Al-Shishani som er ekspert på islamske grupper (møte i Oslo, mars 2011).

i de som yter motstand i dag, både aktive opprørere og de som bistår dem (Memorial, intervju i Moskva 2009; Human Rights Watch, intervju i Moskva juni 2009).

Dette notatet omhandler både situasjonen til aktive opprørere i Tsjetsjenia og de som gir bistand til dem. Avslutningsvis tar notatet imidlertid også for seg situasjonen til tidligere opprørere og de som tidligere har gitt bistand til opprørere.

Notatet redegjør også for straffebestemmelsene som brukes for handlinger relatert til opprørsvirksomhet. I tillegg tar notatet opp prosedyrer for innkalling av mistenkte, siktede og vitner, og virkningen av foreldelsesfrist i saker knyttet til opprørsvirksomhet, samt behandlingen pågrepne kan risikere under avhør.

Med "bistand" til opprørere menes oppbevaring av våpen, utdeling av mat til opprørere, medisinsk behandling, etc.

Med "opprørere" menes personer som med våpenmakt forsøker å bekjempe tsjetsjenske og føderale myndigheter. Mange andre benevnelser brukes på denne gruppen; illegale bevæpnede grupper, gerilja, separatister og *boiviki*⁴. I dette notatet brukes imidlertid konsekvent betegnelsen opprørere.

Notatet baserer seg først og fremst på informasjon innhentet på tjenestereiser til Nord-Kaukasus samt Moskva i mai/juni 2009 og i november 2011. Landinfo intervjuet en rekke ulike kilder; deriblant internasjonale organisasjoner og lokale menneskerettighetsorganisasjoner. I tillegg til informasjon innhentet på tjenestereise, baserer rapporten seg på informasjon innhentet fra åpne skriftlige kilder.

Dette notatet er en oppdatering av Landinfos notat av 8. september 2009 med samme tittel.

Notatet inneholder lite informasjon om opprørernes ideologi og organisering. Disse forholdene omtales i Landinfos notat "Tsjetsjenia – Sikkerhetssituasjonen" (Landinfo 2011).

2. GENERELL FRYKT OG UNDERRAPPORTERING

President Ramzan Kadyrov styrer eneveldig i Tsjetsjenia. Ved en rekke anledninger har han offentlig uttalt at opprørerne og deres støttespillere skal tilintetgjøres. Ifølge Memorial i Moskva (intervju, november 2011) spiller tsjetsjenske myndigheter bevisst på frykt, og det er et mål hos myndighetene å vise at alle som har tilknytning til opprørere har noe å frykte. Frykten er større i Tsjetsjenia enn i naborepublikkene Ingusjetia og Dagestan, hvor den politiske ledelsen til en viss grad er i dialog med opprørerne og deres familier (menneskerettighetsaktivist og medarbeider i internasjonal tankesmie, intervju i Moskva november 2011).

I tillegg opereres det i Tsjetsjenia med et "belønningssystem" hvor man belønner personer innenfor politi- og sikkerhetsstyrker for gode resultater i form av penger og gaver (Ivanov 2011; Human Rights Watch, intervju november 2011; Memorial,

⁴ Tsjetsjensk ord for "kriger".

intervju november 2011). Politiet pålegges krav om ”produksjon” fra myndighetene; det er et ønske om innrapportering av flest mulig pågrepne og løste saker. Når den enkelte politimann rapporterer om antall pågrepne eller dømte i en gitt periode, er det et press om høyere antall neste periode (Memorial i Groznyj, intervju november 2011). Presset den enkelte politimann har på seg til å pågripe flest mulig personer, fører til at personer som har vært pågrepet én gang, lett kan bli tatt inn på nytt, uavhengig av om vedkommende har foretatt seg noe eller ikke (Memorial, intervju november 2011; Human Rights Watch, intervju november 2011).

Det er underrapportering om brudd på menneskerettighetene i Tsjetsjenia. Igor Kalyapin i Committee Against Torture (CAT) opplyste i møte med Landinfo i juni 2011 at frykten for å anmelde eller vitne om et forhold er større enn da Tsjetsjenia-krigene pågikk for fullt. Tidligere kunne CAT besøke familiemedlemmer til pågrepne personer og få dem til å fortelle sine historier. I dag tør ikke familiemedlemmer å snakke. Kalyapin forklarte dette med at fiendebildet ikke lenger er like klart nå når tsjetsjenere sitter i alle maktposisjoner. Frykten for å vitne mot maktapparatet har økt. Personer som driver etterforskning av overgrep begått av myndighetspersoner vil mest sannsynlig oppleve overgrep selv, og personer som på en eller annen måte kritiserer myndighetene risikerer å bli bortført.

Ifølge den russiske menneskerettighetsorganisasjonen Memorial i Groznyj (intervju, november 2011) og Human Rights Watch (2010) har Memorial fått enda vanskeligere arbeidsforhold etter at Natasha Estemirova⁵ ble drept i juli 2009. Organisasjonens medarbeidere har mottatt trusler, og tsjetsjenske myndigheter har erklært dem som fiender av folket. Majoriteten av de som henvender seg til Memorial ber om at informasjonen ikke skal offentliggjøres. De er redde og ønsker ikke at informasjonen skal komme ut. Memorial holder derfor mye av informasjonen for seg selv. Tatiana Kasatkina, presidenten i Memorial, uttalte også nylig (som sitert i Rotar 2012) at det er svært vanskelig for Memorial å følge med på hva som skjer av overgrep i Tsjetsjenia. I de øvrige republikkene i Nord-Kaukasus, rapporterer befolkningen om enkelthendelser til organisasjonen, mens Tsjetsjenia er ”terra incognita”.

3. RUSSISK STRAFFELOVGIVNING

3.1 STRAFFELOVENS §§ 205, 208 OG 209

Opprørsaktivitet, dvs. både væpnet aktivitet og støtte i form av bistand, er straffbart i henhold til russisk straffelov. De aktuelle paragrafene i straffeloven som benyttes overfor opprørere og personer som bistår opprørere, er ifølge en tsjetsjensk menneskerettighetsadvokat som ønsker å være anonym § 205 (terrorisme), § 208 (organisering og deltagelse i illegal væpnet gruppe) og § 209 (bandittvirksomhet) (intervju, juni 2009 og november 2011).

⁵ Natasha Estemirova var en profilert menneskerettighetsaktivist og mangeårig medarbeider i Memorial i Groznyj. Hun ble bortført fra sitt hjem i Groznyj 15. juli 2009 og funnet skutt i naborepublikken Ingusjetia.

Opprørsaktivitet der drap og alvorlige handlinger ikke har blitt begått, blir ifølge den samme advokaten som regel straffet etter § 208.1 (organisering av illegale grupper), ofte i kombinasjon med § 222 (ulovlig besittelse og salg av våpen).

Ifølge advokaten (intervju i Groznyj, november 2011) er det en tendens til at § 209 (bandittvirksomhet) brukes i saker der det er begått drap eller andre alvorlige kriminelle handlinger. Kriteriet for å bruke denne paragrafen innen straffeloven er at den tiltalte har vært medlem av en *gruppe*.

§ 208.2 (deltagelse i illegal gruppe) brukes i saker som omhandler bistand til opprørere. Både humanitær og logistisk bistand blir i henhold til en lang rekke kilder Landinfo snakket med i 2009 og 2011 vurdert som deltagelse i en væpnet illegal gruppe. Tidligere var det, ifølge den ovennevnte advokaten, vanlig at personer som ble dømt for bistand til opprørere fikk betingede straffer. Det er nå blitt vanligere med ubetingede straffer.

§ 205 omhandler terrorisme, men blir ifølge tidligere innhentet informasjon ikke så ofte brukt i denne typen saker.

Det er fire kategorier av kriminelle handlinger (inndelt etter alvorlighetsgrad) i russisk straffelov; *lite alvorlige* kriminelle handlinger (strafferamme på to års fengsel), *middels alvorlige* handlinger (strafferamme på to til fem års fengsel), *alvorlige* kriminelle handlinger (strafferamme på fem til ti års fengsel) og *svært alvorlige* kriminelle handlinger (mer enn ti års fengsel). § 208.1 faller innenfor kategorien *alvorlig kriminell* handling, § 208.2 faller innenfor kategorien *middels alvorlig* kriminell handling, mens §§ 205 og 209 faller innenfor kategorien *svært alvorlig* kriminell handling (tsjetsjensk menneskerettighetsadvokat, intervju november 2011).

Straffesaker skal i utgangspunktet føres på det stedet der den kriminelle handlingen har blitt begått, jf. straffeprosesslovens § 32.

Hvilken domstol som skal behandle saken, er avhengig av sakens alvorlighetsgrad (Russian Justice Initiative, intervju i Moskva juni 2009). Straffesaker som omhandler §§ 205 (terrorisme) og 209 (bandittvirksomhet) behandles i tsjetsjensk Høyesterett i første instans, og i føderal Høyesterett i annen instans. Saker som omhandler § 208.2 (bistand til opprørere) føres i tsjetsjenske distriktsdomstoler i første instans og i tsjetsjensk Høyesterett i annen instans.

Personer som er tiltalt etter §§ 208 og 209 blir nesten uten unntak dømt, ifølge den tsjetsjenske menneskerettighetsadvokaten (møte, november 2011). Ved andre typer straffbare handlinger kan den tiltalte oppleve en mer objektiv behandling i rettsapparatet.

Ifølge den samme advokaten utsettes dommere for press fra myndighetene om å dømme personer i denne typen straffesaker. Advokaten viste blant annet til et eksempel der en dommer som hadde frikjent en antatt opprører, ble konfrontert med dette av president Kadyrov i ettertid. En tsjetsjensk menneskerettighetsorganisasjon som Landinfo møtte i november 2011, opplyste at utfallet i saker der en person er tiltalt for brudd på §§ 208 og 209 er gitt.

Ingen av sakene som berører de ovennevnte straffebestemmelsene føres med jury. Juryordningen i denne typen saker ble avskaffet i 2009.

3.2 MYNDIGHETSORGAN SOM PÅGRIPER OPPRØRERE/DE SOM GIR BISTAND

Til tross for at store deler av de russiske føderale styrkene har blitt tatt ut av Tsjetsjenia etter at Russland formelt avsluttet sin anti-terroroperasjon i Tsjetsjenia 16. april 2009, er det fortsatt russiske styrker i området.

Etter hva Landinfo har forstått, er det imidlertid først og fremst tsjetsjenske sikkerhetsstrukturer som foretar sikkerhetsoperasjoner i Tsjetsjenia. Det kan imidlertid være tilfeller hvor tsjetsjenske og russiske sikkerhetsstrukturer går sammen i en operasjon, men ifølge Abdullah Istamulov ved Center for strategic studies and civil society development in North Caucasus, er det usannsynlig at føderale styrker alene utfører sikkerhetsoperasjoner i Tsjetsjenia. Istamulov hevder de ikke ville få tillatelse til det (som sitert i Udlændingestyrelsen & Dansk Flyktningehjælp 2012, s. 61, 62). Vanligvis er ikke russiske styrker med i husundersøkelser eller pågripelser av personer som er mistenkt for å gi bistand.

Human Rights Watch (som sitert i Udlændingestyrelsen & Dansk Flyktningehjælp 2012, s. 59) opplyser at offiserer fra det føderale sikkerhetspolitiet (FSB) opererer sammen med tsjetsjensk politi og andre sikkerhetsorganer i anti-terroroperasjoner. Human Rights Watch mener også det er trolig at russiske FSB-offiserer foretar avhør av tsjetsjenske opprørere/mistenkte opprørere sammen med tsjetsjenske myndigheter. Igor Kalyapin (som sitert i Udlændingestyrelsen & Dansk Flyktningehjælp 2012, s. 60, 61) opplyser at russiske føderale styrker er mindre og mindre involvert i felles operasjoner sammen med tsjetsjenske styrker. Ifølge Kalyapin lykkes tsjetsjenske styrker i sine oppdrag med å bekjempe opprørere, og de ser på russisk deltakelse i slike operasjoner som en unødvendig risikofaktor.

Ulike tsjetsjenske politi- og sikkerhetsstrukturer deltar i arbeidet med å pågripe opprørere. Hvem som pågriper er avhengig av sakens karakter, ifølge Timur Aliev, som er pressetalsmann for president Kadyrov (intervju, Groznyj juni 2009). Arrestasjonene kan også være et resultat av en felles operasjon fra ulike politistyrker. Etter Landinfos kunnskap deltar både det lokale politiet (ROVD), samt mer spesialiserte sikkerhetsstrukturer som PPSM-2⁶, OMON og *Neftepolk*⁷ i anti-terroroperasjoner.

3.3 PROSEDYRER FOR INNKALLING AV MISTENKTE OG VITNER

I henhold til russisk straffeprosesslov, skal innkallinger av mistenkte i straffesaker skje skriftlig. I praksis kaller ikke myndighetene skriftlig inn personer som er mistenkt for deltagelse i væpnede grupper. Unndragelsesfaren regnes som stor i slike saker, og skriftlige innkallinger skjer derfor ikke (tsjetsjensk advokat, intervju november 2011; Memorial i Groznyj, intervju juni 2009).

Landinfo har imidlertid hørt om noen tilfeller der personer som var under mistanke fikk skriftlig innkalling til avhør. I ett tilfelle møtte vedkommende imidlertid ikke til

⁶ Ahmad Kadyrovs sikkerhetstjeneste "kadyrovtsyj" ble etter hans død i 2004 omdannet til PPSM-2 og var ment å skulle sørge for sikkerhet i gater og på offentlige steder (Human Rights Watch 2009).

⁷ *Neftepolk* var et organ som opprinnelig skulle vokte oljeinstallasjoner og industrianlegg (Human Rights Watch 2009).

avhør og forlot Tsjetsjenia. Landinfo har ingen ytterligere informasjon om situasjonen til mannen.

Vitner skal kalles inn skriftlig dersom myndighetene anser det som trolig at vedkommende ikke vil unndra seg. Det er straffbart å ikke møte som vitne. Status som vitne kan endres til status som mistenkt under avhør. For at dette skiftet skal foregå etter loven, må advokat være til stede. Dersom en person innkalles som vitne, mens intensjonen egentlig er å sikte vedkommende, ville dette være brudd på straffeprosessloven (tsjetsjensk menneskerettighetsadvokat, intervjuer i juni 2009 og november 2011).

3.4 OFFISIELLE VS. UOFFISIELLE ARRESTASJONER - PROSEDYRER

I henhold til straffeprosessloven skal følgende prosedyrer følges ved arrestasjoner:

- Innen tre timer skal anholdelsesprotokollen skrives, jf. straffeprosessloven § 92.1. Den skal inneholde informasjon om hva personen er mistenkt for og hvorfor vedkommende er mistenkt, og skal undertegnes av den mistenkte. Personen får da status som mistenkt. Innen tolv timer etter pågripelsen skal etterforskeren skriftlig orientere statsadvokaten om pågripelsen.
- Ikke senere enn tolv timer etter pågripelsen skal familien til den pågrepne orienteres om pågripelsen, jf. straffeprosessloven § 96.1.
- Innen 48 timer må domstolen beslutte om personen skal holdes i varetekt (fengslingsmøte), eller løslates mot å "holde seg i området", jf. straffeprosesslov § 94.2. Dette dokumentet må undertegnes av den som løslates.
- Innen ti dager skal personen offisielt siktes, eller løslates jf. straffeprosesslov § 100.1. For brudd på blant annet §§ 205, 208 og 209, kan den mistenkte holdes i 30 dager før det tas ut tiltale mot vedkommende. Først skal siktelsen formidles muntlig, deretter skal den nedtegnes skriftlig (Criminal Procedural Law 2001).

I såkalte uoffisielle arrestasjoner føres de som påripes til hemmelige steder. Det er disse pågripelsene som går under betegnelsen "forsvinninger" eller "bortføringer". Det er ingen som vet hvor disse personene tas. Sletninger blir ikke informert og det føres ikke protokoll over saken (tsjetsjensk menneskerettighetsadvokat, møte november 2011; Memorial i Groznyj, møte november 2011).

3.5 FORELDELSESFRIST I SAKER SOM ANGÅR BRUDD PÅ STRAFFELOVENS §§ 208 OG 209

Det er den russiske straffelovens § 78 som regulerer foreldelse av straffbare handlinger. *Middels alvorlige* kriminelle handlinger (se avsnitt 3.1), som blant annet omfatter § 208.2, foreldes etter seks år, mens *alvorlige* kriminelle handlinger, som blant annet omfatter § 208.1, foreldes etter ti år (Criminal Code 1996). Dersom en person tas for brudd på straffelovens § 208 for et forhold som skjedde for eksempel i 1995/1996, er arrestasjonen i utgangspunktet ulovlig fordi forholdet er foreldet (tsjetsjensk menneskerettighetsadvokat, intervju juni 2009).

Foreldelsesfristen for *svært alvorlige* kriminelle handlinger (som omfatter både §§ 205 og 209) er på 15 år (Criminal Code 1996). Selv om foreldelsesfristen er utgått,

Temanotat **Tsjetsjenia: Tsjetsjenske myndigheters reaksjoner mot opprørere og personer som bistår opprørere**

kan retten komme til at personen likevel skal straffes. Dette gjelder ifølge den tidligere nevnte tsjetsjenske advokaten (møte, juni 2009) bare i saker der forbrytelsen straffes med livstid eller døden.

Det er imidlertid adgang til å fryse foreldelsesfristen. Dersom personen som har begått den kriminelle handlingen har holdt seg skjult for myndighetene under etterforskning eller domstolsbehandling, kan foreldelsesfristen fryses (Criminal Code 1996). Hvis en person er ettersøkt for et forhold og så reiser ut av landet, slutter foreldelsesfristen også å løpe. Foreldelsesfristen gjelder kun hvis personen ikke har holdt seg skjult (tsjetsjensk menneskerettighetsadvokat, intervju juni 2009).

Ifølge en tsjetsjensk menneskerettighetsorganisasjon (intervju i Vladikavkaz, juni 2009) skjer det at personer dømmes for andre forhold enn opprørsvirksomhet for å unngå foreldelsesfristen i straffelovens § 208. Dette gjelder særlig i saker hvor personer er mistenkt for å ha gitt langvarig bistand til profilerte opprørere. Myndighetene vil forsøke å omgå foreldelsesfristen hvis saken er viktig, sett ut fra opprørers profil.

Bistand gitt i den tidlige fasen av andre krig vil i utgangspunktet være foreldet. Et kjent scenario er imidlertid at personer som befinner seg i utlandet eller skjuler seg, har blitt tystet på ettersom pågrepne tvinges til å oppgi navn på andre opprørere som betingelse for løslatelse. For mange vil det også være mindre problematisk å oppgi navn på noen som ikke befinner seg i Tsjetsjenia. På denne måten kan personer derfor ha blitt satt på en ettersøkningsliste til tross for at de ikke har vært i Tsjetsjenia, og forholdet regnes dermed ikke som foreldet (tsjetsjensk menneskerettighetsadvokat, intervju juni 2009).

For personer som var mindreårige på det tidspunktet handlingen fant sted, halveres foreldelsesfristen til tre år (diplomatkilde, møte i Oslo august 2012).

4. TSJETSJENSKE OPPRØRERE

4.1 ANTALL

Antallet opprørere i Tsjetsjenia er svært usikkert. Ifølge en rekke kilder med kunnskap om Nord-Kaukasus er opprørsbevegelsen i dag svakere og består av langt færre personer enn den gjorde tidlig på 2000-tallet. Ekspert på islamistiske grupper, Murad Al-Shishani (møte i Oslo mars 2011), mener det er ca. 3000 opprørere i hele Nord-Kaukasus. Rekrutteringen til opprørsbevegelsen er jevn; mange opprørere blir drept, men nye personer slutter seg til (Al-Shishani, møte i Oslo mars 2011; Malashenko, møte i Moskva juni 2009).⁸

Mairbek Vatchagaev (2012a) skriver i en artikkel fra mai i år at til tross for russiske myndigheters omkved om at opprørerne i Nord-Kaukasus har blitt nøytralisert og at det kun er 40 – 50 opprørere igjen i Tsjetsjenia, så har likevel ikke antallet opprørere

⁸ Tallet som oppgis på opprørerne i Nord-Kaukasus varierer fra kilde til kilde. Opprørerne selv oppgir høye tall og ønsker å gi inntrykk av at de har stor innflytelse, mens myndighetene ønsker å vise at opprørerne er en marginalisert gruppe og oppgir svært lave tall.

i området blitt redusert de siste årene. Tsjetsjenske myndigheter tar i bruk stadig nye metoder for å få opprørerne til å overgi seg, sist ved å få tsjetsjenske skolebarn til å skrive brev til opprørerne om å overgi seg. 25 000 brev ble droppet fra helikopter som fløy over fjellområdene hvor det antas at opprørerne holder til. Dette er trolig ikke noe som vil få opprørerne til å oppgi sin virksomhet. Ifølge Jamestown Foundation (Vatchagaev 2012a) hadde opprørerne i Nord-Kaukasus en egen samling 29. april i år der mange titalls opprørere deltok i et propagandaforemstøt. Møtet ble filmet og lagt ut på opprørernes nettsteder. Vatchagaev konkluderer med at antallet opprørere i Tsjetsjenia er langt høyere enn hva tsjetsjenske myndigheter er villig til å innrømme.

4.2 REKRUTTERING, MOTIVASJON OG ALDER

Det synes å være ulike grunner til at unge tsjetsjenere slutter seg til opprørsbevegelsen. Opprørerne utgjør ingen ensartet gruppe og har ofte svært ulike bakgrunn.

Noen er dypt religiøse, mens andre ønsker å være en del av opprørsbevegelsen av rene hevnmotiv, som følge av at familiemedlemmer har blitt drept eller utsatt for andre overgrep. Andre igjen har ingen reell grunn for sin aktivitet, bortsett fra at de ønsker å opponere mot Kadyrov. Opprørsaktivitet er eneste måte å vise denne opposisjonen på. Andre verver seg til opprørsbevegelsen ut fra ren frustrasjon og mangel på muligheter (Al-Shishani, møte i Oslo mars 2011; Aliev, intervju i Groznyj juni 2009; Human Rights Watch, intervju i Moskva juni 2009).

Utad fremstår imidlertid opprørerne som en relativt ensartet gruppe som kjemper for opprettelsen av et sharia-styrt område på tvers av de Nord-kaukasiske delrepublikkene. Dette til tross for at det til tider har vært enkelte splittelser innad i opprørsbevegelsen. En representant for en tsjetsjensk menneskerettighetsorganisasjon (intervju i Vladikavkaz, juni 2009) opplyste imidlertid at også personer fra helt "vanlige" og ressurssterke familier lar seg verve. Som eksempel ble det vist til en ung gutt som har vokst opp i en middelklassefamilie med en far som har en god jobb som skatteinspektør. Likevel knyttet sønnen seg til opprørerne. Foreldrene stilte seg totalt uforstående til det hele. Faren mistet jobben etter at sønnen sluttet seg til opprørerne, og hele familien er nå redd for hva som kan skje med dem. Jamestown Foundation (Vatchagaev 2012b) viser til et annet eksempel. Nestkommanderende i administrasjonen i Khasavyurt i Dagestan ble nylig oppsagt fra sin jobb etter at det ble kjent at hans sønn, Iskhak, var blant opprørerne som overga seg til myndighetene 8. august 2012. Eksemplet er hentet fra Dagestan, men ifølge Vatchagaev har opprørsbevegelsen i Nord-Kaukasus generelt endret seg når det gjelder rekruttering i den grad at den nå rekrutterer flere personer fra byene og fra ulike sosiale lag. Tidligere var flertallet som sluttet seg til opprørerne utarmede, fattige menn fra landsbygda.

Vatchagaev (2012b) viser i tillegg til at mange av opprørerne nå er salafi-muslimer med utdannelse fra Midtøsten og Albania. Ca. 150 tsjetsjenske studenter studerer i Syria, og mellom 25 og 35 tsjetsjenske borgere studerer i Saudi-Arabia.

Alderssammensetningen på opprørerne har også endret seg. En ny generasjon opprørere har tatt plassen til de gamle såkalte krigerne. Gjennomsnittsalderen for opprørerne anslås til ca. 20 år, mens den tidligere var ca. 30 – 35 år (Vatchagaev 2012b).

Temanotat **Tsjetsjenia: Tsjetsjenske myndigheters reaksjoner mot opprørere og personer som bistår opprørere**

5. REAKSJONER MOT AKTIVE OPPRØRERE

5.1 LIKVIDERING

I de tilfellene hvor opprørerne bærer våpen under sikkerhetsstrukturenes pågripelsesaksjoner, blir opprørerne som regel drept på stedet, ifølge en tsjetsjensk menneskerettighetsorganisasjon (intervju, november 2011). Den russiske nettavisen Caucasian Knot rapporterer også stadig om at antatte opprørere er drept i aksjoner.⁹

Som følge av den væpnede konflikten mellom opprørere og myndighetene ble til sammen 127 personer drept i Tsjetsjenia i 2010. Av disse hadde 80 personer tilknytning til opprørerne. I 2011 ble 95 personer drept, og 62 av disse skal ha hatt tilknytning til opprørerne¹⁰ (Caucasian Knot 2012a). Til sammenligning opplyser Innenriksministeriet i Tsjetsjenia at 56 personer tilhørende opprørsstyrkene ble drept i 2011 (Retwa 2012a).

5.2 PÅGRIPELSE OG DOMMER (OMFATTER BÅDE OPPRØRERE OG DE SOM GIR BISTAND)

Nettstedene Caucasian Knot og Russia-Eurasia Terror Watch (Retwa)¹¹ rapporterer jevnlig om opprørere eller antatte opprørere som pågripes av sikkerhetsstrukturene.

Antallet opprørere som er pågrepet av myndighetene er høyere enn antallet drepte opprørere. Caucasian Knot (2012b) oppgir følgende tall på personer med tilknytning til opprørerne pågrepet i Tsjetsjenia:

- 2010: 166 personer
- 2011: 159 personer¹²

Disse tallene skiller ikke mellom opprørere og personer som har gitt bistand. Etter Landinfos vurdering reflekterer tallene imidlertid i det vesentlige personer som har gitt bistand, siden aktive opprørere i all hovedsak blir drept i pågripelsesaksjoner. Noen kilder hevder imidlertid at også en del opprørere blir pågrepet og dømt, og at ikke alle likvideres på stedet (tsjetsjensk menneskerettighetsorganisasjon, intervju i Groznyj november 2011; Memorial i Groznyj, november 2011). Ifølge en tsjetsjensk menneskerettighetsorganisasjon var det en del saker som var oppe til behandling i domstolsapparatet høsten 2011 (intervju november 2011). Flere har blitt dømt for terrorisme og bandittvirksomhet etter §§ 205 og 209, enkelte i kombinasjon med § 222 (ulovlig besittelse av våpen/våpensalg).

I nyhetsmeldingene gis det ofte lite informasjon om bakgrunnen til den som pågripes, annet enn at personen har tilknytning til opprørerne. Eksempelvis viste Caucasian Knot (2012d) i april i år til en 19-årig person fra Shali-distriktet som ble pågrepet av tsjetsjenske sikkerhetsstrukturer pga. mistanke om medvirkning til opprørernes aktiviteter. Det foreligger ingen ytterligere opplysninger om hva slags

⁹ Caucasian Knot henter sine tall fra åpne kilder og fra sine egne korrespondenter i området.

¹⁰ Caucasian Knot gjør oppmerksom på at tallene på drepte opprørere referer seg til personer som er definert som opprørere av myndighetsstrukturene (law enforcement bodies)

¹¹ Retwa baserer sin informasjon på åpne skriftlige kilder, som regel russiske nyhetskilders (både myndighetslojale og uavhengige) rapportering av pågripelser.

¹² Ifølge myndighetenes egne tall ble 56 opprørere pågrepet i 2011 (Retwa 2012).

aktivitet vedkommende skal ha bedrevet. Caucasian Knot (2012e) rapporterte tilsvarende om en person fra Shali-distriktet som ble pågrepet av myndighetsstrukturer 23. august i år. Personen skal ha blitt tatt inn pga. mistanke om medvirkning til opprørsaktivitet. Det foreligger ikke ytterligere informasjon om saken. I september 2012 skrev Caucasian Knot (2012f) om en person som ble arrestert mistenkt for bistand til opprørerne. Heller ikke i dette tilfellet foreligger det informasjon om hva bistanden skal ha bestått i eller når bistanden ble gitt.

Videre melder flere nyhetskilder om personer som har blitt dømt for opprørsvirksomhet eller som har saken sin til behandling i rettsapparatet. Retwa (2010a) viser i en nyhetsmelding til to personer som ble pågrepet i sin bopel og hvor hver fikk en dom på seks år grunnet deltakelse i en opprørsgruppe i perioden sommeren 2007 til januar 2008. Begge var aktive opprørere i Achkoi-Martan og i Sunzhensky-distriktet. Etter 2008 hadde begge forlatt opprørsbevegelsen, men fortsatte å bistå opprørerne med mat og medisiner. Det opplyses også at en av de dømte skal ha rekruttert flere personer til opprørsbevegelsen i løpet av året 2007. I en annen nyhetsmelding (Retwa 2010b) gjøres det rede for en pågående rettssak mot tre opprørere som er tiltalt for angrep på politiet, tilhørighet til en opprørsgruppe og for illegal oppbevaring av våpen. Samtidig er en fjerde person tiltalt for bistand til de samme opprørerne. De tre opprørerne skal ha medvirket i en opprørsgruppe i 2009, bestående av minst 15 menn under kommando av "emiren" av Groznyj, Salambek Akhmadov. De tre skal blant annet ha angrepet en lastebil med ti politimenn hvorav syv ble skadet og én ble drept. I tillegg skal de ha stått bak et bombeangrep på et kjøpesenter i Groznyj.

6. SITUASJONEN TIL TIDLIGERE OPPRØRERE

6.1 PERSONER SOM DREV OPPRØRSVIRKSOMHET I PERIODEN 1999 OG UTOVER

Kildene Landinfo intervjuet i 2009 var ikke helt samstemte i hvorvidt dette var en gruppe som tsjetsjenske myndigheter fortsatt fattet interesse for. Memorial i Moskva mente at opprørere fra den tidlige fasen av annen krig fortsatt *kunne* være av interesse for myndighetene. Memorial opplyste samtidig at personer som offentlig går ut og erklærer sin støtte til Ramzan Kadyrov og samtidig markerer sin motstand til tidligere president Maskhadov, kan slippe unna. Ramzan Kadyrov ønsker på denne måten å fremstå som om han har reddet disse personene, i sin rolle som nasjonens far. De som har "overgitt seg" må til gjengjeld samarbeide aktivt med regimet dersom det kreves av dem. Samtidig understreket Memorial at Kadyrov først og fremst legger vekt på den nåværende opprørsvirksomheten (intervju i Moskva, juni 2009).

Siden konfliktbildet har endret seg vil graden av utsatthet være avhengig av om opprørerne fortsatt er aktive eller ikke. Er de tidligere opprørerne ikke lenger aktive, vil de heller ikke være så interessante for tsjetsjenske myndigheter (tsjetsjensk advokat, møte i Vladikavkaz juni 2009).

Russian Justice Initiative (møte i Moskva, juni 2009) opplyste at opprørernes *teip*-tilknytning (klantilknytning) kan ha betydning for graden av beskyttelse. Andre Temanotat **Tsjetsjenia: Tsjetsjenske myndigheters reaksjoner mot opprørere og personer som bistår opprørere**

momenter av betydning er om den tidligere opprøreren har byttet side og gått over til Kadyrov, om vedkommende har vært en profilert kriger eller ikke, hvorvidt opprøreren har kjempet mot tsjetsjenske eller russiske styrker, og/eller om vedkommende har drept tsjetsjenere eller ikke.

En humanitær organisasjon (møte i Nazran, juni 2009) opplyste at opprørsgruppene har ulike motiver, og at dette farger myndighetenes syn på dem. De som har vervet seg av ideologisk overbevisning og kjemper for et islamsk kalifat, anses som den verste gruppen fra myndighetenes side og er den gruppen myndighetene er mest ivrige etter å nedkjempe. Virksomheten til de tidligere separatistene anses som betydelig mindre alvorlig. Disse hadde en kort tids kamp. Myndighetene er ikke så interessert i tidligere opprørere hvis de ikke har hatt noen aktivitet de senere årene.

Hvorvidt en person som har begått handlinger i 2000 fortsatt er interessant for dagens myndigheter i Tsjetsjenia, er avhengig av sakens karakter, ifølge Timur Aliev (møte i Groznyj, juni 2009). Hvis vedkommende har fått et amnesti, er han trolig utenfor interesse. Aliev viser imidlertid til at amnestiet ikke er i funksjon pr. i dag.¹³ En person kan likevel bringes inn hvis noen tyster på ham, og det i tillegg finnes gode bevis. Timur Aliev opplyste i 2009 at hvis en person ble arrestert i begynnelsen av år 2000, kan vedkommende like fullt risikere å bli arrestert mange år senere. Det kan således dreie seg om en lang prosess. Hvis personen ikke ble arrestert den gangen, og det heller ikke eksisterer gode bevis, så er det imidlertid lite sannsynlig at han vil bli arrestert etter så mange år, ifølge Aliev. Aliev opplyste at det er ingen enkle svar på disse spørsmålene, og at forhold knyttet til opprørerne er svært komplekse.

Det foreligger imidlertid noen eksempler på at personer som har vært opprørere mange år tilbake i tid, har blitt pågrepet av myndighetene. Ifølge Retwa (2011a) ble en 43 år gammel tidligere opprører fra Naursky-distriktet tatt inn 14. januar 2011 under anklage om å ha tilhørt en opprørsgruppe i perioden november 1999 til februar 2000. Gruppen skal ha operert under kommandoen til Taus Bagurayev, som ble drept i 2000. Den arresterte skal ha nektet for at han kjempet mot føderale styrker.

6.2 SITUASJONEN TIL OPPRØRERE FRA FØRSTE KRIG (1994-1996)

Grunnet de tidligere omtalte endringene i konfliktbildet i Tsjetsjenia (se avsnitt 1), synes opprørere som deltok i første krig og som senere ikke har vært aktive, ikke å vekke stor interesse hos tsjetsjenske myndigheter i dag.

Memorial i Moskva (møte, juni 2009) har uttalt at Kadyrov først og fremst er interessert i opprørere fra andre krig, og at myndighetene legger vekt på det som skjer og har skjedd i senere tid. Organisasjonen opplyste imidlertid at personer som deltok i den første krigen fremdeles *kan* være utsatt. Dette gjelder først og fremst profilerte krigere som hadde en helt sentral posisjon. Gir de tidligere opprørerne offentlig støtte til Kadyrov, vil de imidlertid være mindre utsatt.

Landinfo har funnet informasjon om pågripelser av personer som skal ha drevet opprørsaktivitet under første krig. Som for tidligere nevnte rapporteringer om pågripelser, foreligger det lite informasjon om de pågripes aktivitet eller profil. En opprører som var aktiv i 1997 - 1998 i opprørsgruppen til Arbi Barayev, som ble

¹³ Se Landinfos notat om amnesti (Landinfo 2012).

drept i 2001, ble pågrepet i september 2011. Opprøreren ble imidlertid løslatt med utreiseforbud (Retwa 2011b). Videre ble en 37 år gammel mann fra Zavodskij-distriktet i Groznyj arrestert i desember 2010 under anklage om å ha tilhørt en opprørsgruppe i mellomkrigsperioden i 1997. En talsmann for politiet skal ha fortalt journalister at mannen har innrømmet forholdet. Det ble rapportert at det var uvisst hvordan amnestiordningen ville virke inn på mannens situasjon (Retwa 2010c).

7. REAKSJONER OVERFOR PERSONER SOM BISTÅR OPPRØRERE

7.1 PÅGRIPELSE OG DOMFELLELSER

Bistand til opprørere er som tidligere nevnt forhold som er straffbare i henhold til russisk straffelovgivning.

I tallene fra Caucasian Knot over antallet pågrepne skilles det ikke mellom opprørere og personer som har bistått opprørere, jf. opplysninger i avsnitt 5.2.

I 2010 skal 104 personer ha blitt anklaget for brudd på § 208.2 (bistand til illegal gruppe). I 2011 skal 85 personer ha blitt anklaget for brudd på § 208.2 (diplomatkilde, møte august 2012). Flere av de tiltalte skal i tillegg til denne anklagen, ha blitt anklaget for oppbevaring av våpen (§ 222).

I lister over dommer for straffbare handlinger i Tsjetsjenias ulike rettsdistrikter for 2011, foreligger det 19 dommer hvor personer er dømt i henhold til § 208.2. Tilsvarende tall for 2010 var 32 dommer.¹⁴ Det totale antallet avsagte dommer i disse sakene er imidlertid ikke oppgitt. Av de tilgjengelige dommene er det ingen frifinnelser. Flesteparten av de dømte skal ha gitt bistand i form av kjøp og levering av mat. Flere har også servert mat fra egen bolig, gitt husly eller kjøpt utstyr til opprørere. Ifølge rettsdokumentene skal de fleste som har blitt dømt ha gitt bistand en til to ganger. Flere skal ha hatt et aktivt og delvis omfattende bistandsforhold over lengre tid (fra flere måneder til ett år). I de fleste dommene fremgår det at bistanden har blitt gitt samme år som pågrepelse eller året før. Rettsdokumentene viser videre at de dømte har blitt gitt fengselsstraffer fra seks måneder til tre og et halvt år. I tillegg har de fått måneder med begrenset bevegelsesfrihet og meldeplikt etter soning. Den vanligste straffeutmålingen synes å være soning i ett til to år med påfølgende meldeplikt (diplomatkilde, e-post oktober 2012).

I enkelte av sakene har bistanden vært svært beskjedent. En av dommene omhandler en mann som ved én anledning skal ha fraktet noen opprørere og i tillegg latt dem forsyne seg med noe mat som lå i bilen. For dette forholdet ble mannen dømt til seks måneders fengsel med begrenset bevegelsesfrihet etter soning. En annen skal ha laget mat til to opprørere hjemme hos seg selv ved én anledning og i tillegg ha kjøpt mat

¹⁴ Det kan være at domstolenes lister ikke inneholder alle dommer som er falt. De opplysningene som fremgår av dommene gjengir faktum slik det har blitt lagt til grunn i dommene.

til opprørerne. Mannen ble dømt til ett års fengsel med begrenset bevegelsesfrihet etter soning (diplomatkilde, e-post oktober 2012).

Blant de dommene hvor fødselsår til den dømte fremgår (34 dommer), var 22 personer født på 1980-tallet, fire personer født i 1990 og 1991, åtte personer født på 1970-tallet og tre personer født i henholdsvis 1953, 1956 og 1969 (diplomatkilde, e-post oktober 2012).

Listen under viser i hvilke distrikter det er opprettet straffesaker for bistand. Listen viser at flest straffesaker er opprettet i Atsjkhoj-Martanovskij-distriktet i Tsjetsjenia i 2011.¹⁵ Tallene i parentes gjelder tiltale om oppbevaring av våpen, evt. sammen med andre lovbrudd (ikke bistand).

- Atsjkhoj-Martanovskij distriktsrett – 36 (1)
- Vedenskij distriktsrett – 16 (3)
- Sjalinskij distriktsrett – 9 (3)
- Sjatojskij distriktsrett – 7
- Groznyj-distriktene (fem distrikter) – 12 (13)
- Urus-Martanovskij distriktsrett – 2 (1)
- Naurskij distriktsrett – 1 (6)
- Nadteretsnij distriktsrett – 0 (7)
- Sjelkovskij distriktsrett – 1 (1)

De tidligere nevnte dommene fra 2010 og 2011 (diplomatkilde, e-post oktober 2012) viser at mange av de som har blitt dømt for bistand har blitt oppsøkt av opprørere hjemme eller i landsbyen. Noen av opprørerne skal ha vært tidligere kjente, mens enkelte også har blitt oppsøkt av fremmede som har bedt om bistand. Noen få har bistått slektninger som er opprørere. Det fremgår av dommene at bistanden skal ha vært gitt frivillig. Det oppgis i dommene at bistanden vanligvis har vært gitt mot betaling (diplomatkilde, e-post oktober 2012).

Ovennevnte informasjon bekreftes av flere kilder Landinfo har intervjuet. Human Rights Watch (intervju i Moskva, november 2011) og menneskerettighetsaktivist og medarbeider i en internasjonal tankesmie (intervju i Moskva, november 2011) har opplyst at det ikke er uvanlig at opprørerne kommer til landsbyene i fjellområdene om kvelden og ber om mat, og at befolkningen føler seg forpliktet til å hjelpe dem. Det er lang tradisjon for å hjelpe hverandre i Tsjetsjenia og i resten av Nord-Kaukasus. På enkelte steder har også opprørerne sympati hos befolkningen. Selv om mange kan være redde for å bistå opprørerne med mat, så gjør de det likevel. De støttespillerne i landsbyene som tar med seg mat til opprørerne i fjellene, løper imidlertid en større risiko. Navnene deres kan bli røpet hvis opprøreren blir pågrepet og avkrevd navn (FN-representant, intervju i Vladikavkaz november 2011; Memorial i Groznyj, intervju november 2011). Ofte opplyser de som tas inn at de har vært tvunget til å gi bistand. Flere kilder har opplyst at det har lite eller ingenting å si for

¹⁵ Rettsdistriktene er ikke nødvendigvis fullstendig sammenfallende med de ulike administrasjonsdistriktene. Administrasjonsdistriktene Sjarojskij og Sunzjenskij utgjør for eksempel ikke egne rettsdistrikt. Disse områdene inngår henholdsvis i rettsdistriktene Sjatojskij og Atsjkhoj-Martanovskij. Videre bemerkes det at rettsdistriktene Vedenskij og Sjatojskij omfatter små og avsidesliggende landsbyer, lett tilgjengelige fra skogen og fjellene. Dette gjelder også i stor grad et større antall landsbyer i skogbeltet i distriktene Atsjkhoj-Martanovskij samt delvis Gudermesskij og Shalinskij.

reaksjonene de møter om bistanden har vært tvungen eller ikke (Memorial i Groznyj, november 2011; Human Rights Watch, juni 2009).

Ifølge en menneskerettighetsaktivist og medarbeider i internasjonal tankesmie (intervju i Moskva, november 2011) er det eksempler på at befolkningen i Dagestan og Ingusjetia betaler opprørerne for ”beskyttelse”; en slags ”jihadskatt”. Det er uvisst om dette ”systemet” også eksisterer i Tsjetsjenia.

Caucasian Knot rapporterer jevnlig om personer som blir pågrepet for å ha gitt bistand. Felles for rapporteringene er at de pågrepne skal ha gitt mat og medisiner i løpet av de senere årene (2006 – 2012) (Ibragimov 2012b; Ibragimov 2012a; Caucasian Knot 2012c). Som for liknende rapporteringer gis det lite bakgrunnsinformasjon om de pågrepne, og det er ikke kjent hvorvidt personene løslates eller dømmes.

7.2 KVINNER SOM HAR BISTÅTT OPPRØRERE ELLER SOM MISTENKES FOR Å SAMARBEIDE MED OPPRØRERE

Kvinner som gir bistand blir også pågrepet. Av dommer fra ulike tsjetsjenske rettsdistrikter, fremgår det imidlertid at menn er i klart flertall blant de som er dømt for bistand til opprørere etter straffelovens § 208.2. Det forekommer imidlertid også tiltale/dom mot kvinner (diplomatkilde, e-post oktober 2012).

Kvinner synes generelt å være mindre utsatt for overgrep fra myndighetene enn menn fordi de ikke i samme grad mistenkes for å være opprørere. Ifølge en menneskerettighetsorganisasjon i Groznyj er det få saker hvor kvinner er involvert. Dersom en kvinne bistår en opprører blir hun imidlertid ikke benådet fordi hun er kvinne. Organisasjonen har ingen statistikk over antall saker som dreier seg om kvinner, men presiserer at også kvinner pågripes og at dette bidrar til å spre frykt (intervju, Groznyj november 2011).

Det er flere eksempler på at kvinner har blitt pågrepet som følge av å ha gitt bistand. Det finnes også tilfeller der kvinner selv melder seg for myndighetene. En 41-årig kvinne fra Bamut i Achkhoy-Martan-distriktet meldte seg selv for politiet i juni 2012. Hun fortalte at hun hadde vært medhjelper og levert mat til opprørere i perioden januar til juni 2012. Ifølge Caucasian Knot (Ibragimov 2012c) var straffeprosessuelle tiltak mot henne under vurdering. En annen kvinne (43 år) ble pågrepet av politiet (ROVD) i Vendenskij-distriktet 2. juli 2012. Kvinnen skal ha gitt bistand og mat til opprørere vinteren 2004 (Retwa 2012c). I alt ni kvinner skal være pågrepet for bistand til opprørere i perioden januar – juli 2012. Kvinnene varierer i alder fra 19 år til 54 år. En av kvinnene skal ha gitt medisin til opprørere, flere skal ha anskaffet mat, og én skal ha oppbevart våpen. En av kvinnene ble sluppet fri mot at hun fikk et utreiseforbud. Det opplyses ingenting videre om eventuelle straffesaker mot kvinnene. Ifølge Retwa (2012b, 2012c) skal de øvrige kvinnene som har blitt pågrepet i løpet av 2012 ha gitt bistand på et senere tidspunkt enn 2004. En kvinne skal ha gitt bistand i 2006 og igjen i 2011. En annen skal ha gitt bistand i 2006 og i 2008.

8. BISTAND TIL OPPRØRERE I TIDLIGERE PERIODER (1999-2003/2005)

Flere kilder har overfor Landinfo gitt uttrykk for at det først og fremst er personer som gir bistand til dagens opprørere som er i myndighetenes søkelys, og at det å kjempe mot dagens tsjetsjenske myndigheter er noe annet enn å ha kjempet mot russiske føderale myndigheter (Human Rights Watch 2009; Memorial i Groznyj juni 2009; Russian Justice Initiative, juni 2009).

Ifølge Memorial (møte i Moskva, juni 2009; møte i Groznyj, november 2011) er det vanskelig å gi entydige svar på hvem myndighetene fatter interesse for. Det er mange forhold som spiller inn. Det er vanskelig å si noe konkret om de som bistod opprørerne fra tidligere perioder siden anslagsvis halvparten av befolkningen hjalp opprørerne på en eller annen måte i årene fra 1999 og utover. "Hvis alle disse skulle være forfulgt, så ville halvparten av befolkningen være i fengsel og slik er det ikke," har Memorial i Moskva uttalt. Få hadde noe reelt valg hvis de ble oppsøkt av opprørere og bedt om mat. Det at enkelte forsynte opprørere med mat, betydde imidlertid ikke at de støttet opprørsbevegelsen. Da de tsjetsjenske krigene pågikk kunne hele befolkningen mistenkes for å ha gitt bistand eller være involvert med opprørerne. Slik er det ifølge Memorial (møte i Groznyj, november 2011) ikke i dag. Organisasjonen påpekte imidlertid at det er vanskelig å vite hvem som likevel kan være utsatt. Det avgjørende vil være om personen fortsatt har kontakt med opprørerne.

Ifølge flere kilder (Memorial, møte i Moskva juni 2009; tsjetsjensk menneskerettighetsorganisasjon, møte i Vladikavkaz juni 2009) vil det å ha gitt regelmessig bistand over et lengre tidsrom i denne perioden kunne bidra til at myndighetene fortsatt vil kunne ha interesse for en person. Bistand ved noen få anledninger er ikke forhold myndighetene vil fatte interesse for. Ifølge en tsjetsjensk menneskerettighetsorganisasjon (møte i Vladikavkaz, juni 2009) kan det også være av betydning om bistanden var viktig for opprørerne. Representanten kjenner til arrestasjoner av personer som har gitt mat til opprørere. Dette er imidlertid personer som har transportert mat og gitt assistanse over en lengre periode. Organisasjonen påpeker det samme som Memorial; at det var vanlig i hele Tsjetsjenia å gi opprørere en viss type bistand, og at myndighetene ikke holder oversikt over denne typen forhold.

Ifølge en humanitær organisasjon i Nord-Kaukasus (møte i Nazran, juni 2009) vil risikoen for å bli pågrepet avhenge av hva man bistod opprørerne med, hvem den aktuelle personen er, hvilke meninger han har, om han er tilknyttet "feil" gruppe og om vedkommende fortsatt har kontakt med opprørerne.

Human Rights Watch og en tsjetsjensk menneskerettighetsorganisasjon (møter, juni 2009) mente imidlertid at heller ikke bistand gitt over lengre tid tidlig på 2000-tallet i utgangspunktet vil være av interesse for myndighetene så mange år senere. Hvis det derimot er bistand til spesielt profilerte personer, som for eksempel Basajev og Doku Umarov, kan situasjonen stille seg annerledes.

Til tross for at kildene Landinfo har hatt møter med de senere årene har opplyst at det først og fremst er dagens opprørere og de som gir bistand til dagens opprørere som er mest interessante for myndighetene, finnes det eksempler på personer som har blitt

pågrepet for bistand før den såkalte tsjetsjeniseringen av konflikten fant sted. Som tidligere beskrevet, ble en kvinne pågrepet i juli 2012 for bistand gitt til opprørere i 2004. Det gis ikke opplysninger om hvorvidt kvinnen har gitt bistand til opprørere etter 2004 (Retwa 2012c).

Videre ble en 49-årig mann arrestert i Vedenodistriktet i mai 2012. Han innrømmet å ha vært aktiv ved å gi mat og medisiner til en gruppe opprørere i området Vedenod så langt tilbake i tid som i 2000 (Ibragimov 2012b). Det fremgår ikke av artikkelen hva 49-åringen har gjort eller hvor han har oppholdt seg etter at han gav bistand.

I listen over tilgjengelige dommer fra 2010 og 2011 er tidspunkt for bistand oppgitt i 39 dommer. I dommene fra 2010 ble bistanden i tre saker gitt i 2005/2006. I de øvrige sakene ble bistanden gitt etter 2007 og majoriteten i 2009/2010 (diplomatkilde, e-post oktober 2012).

I dommene fra 2011 ble bistanden gitt i tidsrommet 2004 – 2008 i én sak. I de øvrige sakene ble bistanden gitt etter 2006 og i majoriteten av sakene i 2010/2011 (diplomatkilde, e-post oktober 2012).

9. MISHANDLING OG RETTSFORFØLGELSE PÅ BAKGRUNN AV FABRIKKEDE SAKER

9.1 BRUK AV TORTUR

Ifølge en rekke kilder med kunnskap om menneskerettighetssituasjonen i Tsjetsjenia blir tortur brukt i saker som omfatter mistanke om opprørsvirksomhet.¹⁶

Flere kilder forteller at bruken av tortur er høyere i Nord-Kaukasus enn noe annet sted i Russland.

En tsjetsjensk menneskerettighetsorganisasjon (møte, Vladikavkaz juni 2009) har opplyst at tortur brukes systematisk. Ifølge leder for Committee Against Torture (CAT), Igor Kalyapin (møte i Oslo, juni 2011), er tortur utbredt.

Ifølge flere kilder benyttes tortur først og fremst under avhør. Etter tilståelse er det ikke lenger behov for tortur, og det er mindre bruk når saken har gått til rettsapparatet. I praksis får ikke den arresterte møte advokat mens han sitter i avhør. En tsjetsjensk menneskerettighetsadvokat (møte i Groznyj, november 2011) opplyste at i tilfeller der påripelsen er ”offisiell” og følger prosedyrer skissert i straffeprosessloven med blant annet tilgang til advokat, er det mindre sannsynlig at tortur blir brukt sammenlignet med tilfeller der den pågrepne ikke har fått tilgang til advokat.

Torturmetoder som beskrives er ifølge en rekke kilder blant annet slag og bruk av strøm. De som begår overgrepene forsøker å skjule voldsbruken og benytter metoder

¹⁶ Kilder som beskriver den behandlingen som personer pågrepet pga. opprørsvirksomhet utsettes for, bruker begrepet tortur.

som ikke setter spor. Det er derfor svært vanskelig å bevise bruk av tortur når saken kommer opp i rettsapparatet.

Flere kilder mener at retten ikke tar hensyn til at tilståelsen har blitt gitt under tortur og heller ikke at en tiltalt trekker tilståelsen, med henvisning til at den ble gitt under tortur (humanitær organisasjon i Nord-Kaukasus, intervju i Nazran juni 2009; tsjetsjensk menneskerettighetsorganisasjon, intervju i Groznyj november 2011).

Ifølge flere kilder (Memorial i Groznyj, intervju juni 2009; tsjetsjensk menneskerettighetsorganisasjon, intervju i Vladikavkaz juni 2009) blir personer med tilknytning til opprørerne utsatt for hardere behandling enn andre. De som blir arrestert for andre forhold, kan også bli utsatt for mishandling, men behandlingen er mindre brutal enn den som de som har, eller mistenkes for å ha, tilknytning til opprørerne utsettes for.

9.2 FABRIKKERING AV SAKER

En rekke kilder Landinfo har snakket med mener at fabrikkering av straffesaker er et problem i Tsjetsjenia. Det er særlig personer som har en eller annen forbindelse til opprørere som kan få fabrikkert en sak mot seg. Dette har sammenheng med at myndighetene må fylle opp "kvoter" på antall dømte personer. Ifølge en tsjetsjensk menneskerettighetsorganisasjon (møte, juni 2009) legges det sterke føringer ovenfra på dømmende myndigheter i saker rettet mot opprørere. Myndighetene har et større press på seg for å få folk dømt i saker som gjelder terrorbestemmelsene i straffelovens §§ 208 og 209, enn ved andre forbrytelser.

Ifølge en menneskerettighetsaktivist og medarbeider i en internasjonal tankesmie (intervju i Moskva, november 2011) kan fabrikkering av saker skje overfor blant annet klassekamerater og slektninger av opprørere. I en fabrikkert sak vil det ofte bli utformet tiltale for brudd på § 208. I fabrikkerte saker er det også rom for at slektninger eller andre kan betale for å få endret tiltalen mot en person fra en streng til en mildere tiltale, som for eksempel fra § 209 til § 208 (menneskerettighetsaktivist og medarbeider i internasjonal tankesmie møte november 2011). Ifølge en representant for Human Rights Watch (møte, november 2011) er det større sannsynlighet for å få til dette dersom det foreligger indikasjoner i saken på at tortur har vært benyttet, gjerne i form av en medisinsk rapport.

10. REFERANSER

Skriftlige kilder

- Akayev, V. K. (2010). The Conflict between Traditional Islam and Wahabism in the North Caucasus: Origins, Dynamics and the Means for its Resolution. I: Wilhelmsen, J. og Fatland, E. (Red.), *Chechen Scholars on Chechnya*. Oslo: NUPI. Tilgjengelig fra <http://www.nupi.no/content/download/28656/162957/version/9/file/Chechen+scholars+on+Chechnya-NUPI+Report.pdf> [lastet ned 17. oktober 2012]
- Caucasian Knot (2011, 24. januar). Armed confrontations in Northern Caucasus: 1710 victims in 2010. *Caucasian Knot*. Tilgjengelig fra <http://www.eng.kavkaz-uzel.ru/articles/15913> [lastet ned 17. oktober 2012]
- Caucasian Knot (2012a, 8. januar). In 2011, in Chechnya, 201 persons fell victim to armed conflict. *Caucasian Knot*. Tilgjengelig fra <http://volgograd.eng.kavkaz-uzel.ru/articles/19614/> [lastet ned 15. oktober 2012]
- Caucasian Knot (2012b, 12. januar) В ходе вооруженного конфликта на Северном Кавказе в 2011 году погибли и были ранены 1378 человек. *Caucasian Knot*. Tilgjengelig fra <http://www.kavkaz-uzel.ru/articles/198756/> [lastet ned 15. oktober 2012].
- Caucasian Knot (2012c, 10. februar). During the week from January 30 to February 5, 2012, four persons fell victim to armed conflict in Northern Caucasus. *Caucasian Knot*. Tilgjengelig fra <http://rf.eng.kavkaz-uzel.ru/articles/20052/> [lastet ned 15. oktober 2012]
- Caucasian Knot (2012d, 30. april). 16 people became victims of armed confrontation in Northern Caucasus during the period from April, 23, to April, 29. *Caucasian Knot*. Tilgjengelig fra <http://www.eng.kavkaz-uzel.ru/articles/20883/> [lastet ned 15. oktober 2012]
- Caucasian Knot (2012e, 29. august). No less than 24 people became victims of an armed conflict in Northern Caucasus from August, 20, till August, 26. *Caucasian Knot*. Tilgjengelig fra <http://www.eng.kavkaz-uzel.ru/articles/22044/> [lastet ned 15. oktober 2012]
- Caucasian Knot (2012f, 18. september). No less than 21 persons became victims of armed confrontation in Northern Caucasus during the period from September, 10, till September, 16. *Caucasian Knot*. Tilgjengelig fra <http://www.eng.kavkaz-uzel.ru/articles/22255/> [lastet ned 15. oktober 2012]
- [Criminal Code] (1996, 13. juni). *The Criminal Code of the Russian Federation No. 63-FZ of June 13, 1996*. Moskva: Statsdumaen. Tilgjengelig via UNODC <https://www.unodc.org/tldb/showDocument.do?documentUid=8546> [lastet ned 12. oktober 2012]
- [Criminal Procedural Law] (2001, 18. desember). *Criminal-Procedural code of the Russian Federation, No. 174-FZ*. Moskva: Statsdumaen. Tilgjengelig

Temanotat Tsjetsjenia: Tsjetsjenske myndigheters reaksjoner mot opprørere og personer som bistår opprørere

fra

<http://legislationline.org/download/action/download/id/1698/file/3a4a5e98a67c25d4fe5eb5170513.htm/preview> [lastet ned 12. oktober 2012]

- Human Rights Watch (2009, juli). *What Your Children Do Will Touch Upon You*. New York: Human Rights Watch. Tilgjengelig fra http://www.observatori.org/paises/pais_84/documentos/chechnya0709web.pdf [lastet ned 12. oktober 2012]
- Human Rights Watch (2010, 10. februar). *Russia: Activists' detention unjustified*. New York: Human Rights Watch. Tilgjengelig fra <http://www.hrw.org/en/news/2010/02/09/russia-activists-detention-unjustified?print> [lastet ned 12. oktober 2012]
- Ibragimov, M. (2012a, 6. mars). В Чечне за пособничество боевикам осужден местный житель. *Caucasian Knot*. Tilgjengelig fra <http://www.kavkaz-uzel.ru/articles/202461/> [lastet ned 15. oktober 2012]
- Ibragimov, M. (2012b, 24. mai). В Чечне полицейские задержали двоих подозреваемых в пособничестве боевикам. *Caucasian Knot*. Tilgjengelig fra <http://www.kavkaz-uzel.ru/articles/207058/> [lastet ned 15. oktober 2012]
- Ibragimov, M. (2012c, 3. juli). A former gunman and a woman accomplice turned themselves in in Chechnya. *Caucasian Knot*. Tilgjengelig fra <http://www.eng.kavkaz-uzel.ru/articles/21463/> [lastet ned 15. oktober 2012]
- Ivanov, A. (2011, 3. januar). Power agents' data on militants' losses in Chechnya differs significantly. *Caucasian Knot*. Tilgjengelig fra <http://www.eng.kavkaz-uzel.ru/articles/15719/> [lastet ned 12. oktober 2012]
- Landinfo (2011, 20. juli). *Tsjetsjenia: Sikkerhetssituasjonen*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra http://www.landinfo.no/asset/1702/1/1702_1.pdf [lastet ned 12. oktober 2012]
- Retwa, dvs. Russia-Eurasia Terror Watch (2010a, 21. mai). Two men sentenced to six years for NVF membership. *Retwa*. Tilgjengelig fra <http://www.retwa.com/home.cfm?articleId=9516> [lastet ned 15. oktober 2012]
- Retwa (2010b, 2. november). Three fighters and "accomplice" go to trial. *Retwa*. Tilgjengelig fra <http://www.retwa.com/home.cfm?articleId=10230> [lastet ned 15. oktober 2012]
- Retwa (2010c, 9. desember). Former fighter detained. *Retwa*. [Artikkelen er ikke lenger tilgjengelig på Internett].
- Retwa (2011a, 15. januar). Former NVF Fighter Detained. *Retwa*. [Artikkelen er ikke lenger tilgjengelig på Internett].
- Retwa (2011b, 27. september). Former Fighter Arrested. *Retwa*. [Artikkelen er ikke lenger tilgjengelig på Internett].
- Retwa (2012a, 26. januar) 26-Jan-2012 Chechnya's Counter-Terror Statistics for 2011. *Retwa*. Tilgjengelig fra

- <http://www.retwa.com/home.cfm?articleId=12707> [lastet ned 12. oktober 2012]
- Retwa (2012b, 22. mai). Another Female NVF "accomplice" arrested. *Retwa*. Tilgjengelig fra <http://www.retwa.com/home.cfm?articleId=13288> [lastet ned 15. oktober 2012].
 - Retwa (2012c, 17. juli). Another Vedenskiy district female NVF "accomplice" detained. *Retwa*. Tilgjengelig fra <http://www.retwa.com/home.cfm?articleId=13563> [lastet ned 15. oktober 2012]
 - Rotar, I. (2012, 24. juli). Kidnapping in the North Caucasus is prevalent but varied across region. *The Jamestown Foundation*. Tilgjengelig fra http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=39666&tx_ttnews%5BbackPid%5D=13&cHash=9eb98cd8d1831e273e6804196fc66b1f [lastet ned 12. oktober 2012]
 - Udlændingestyrelsen & Dansk Flyktningehjælp (2012, august). *Chechens in the Russian Federation – residence registration, racially motivated violence and fabricated criminal cases. Joint report from the Danish Immigration Service's and Danish Refugee Council's fact finding mission to Moscow and St Petersburg, the Russian Federation 23 May to 5 June 2012*. København: Udlændingestyrelsen. Tilgjengelig fra http://www.nyidanmark.dk/NR/rdonlyres/01750EB0-C5B1-425C-90A7-3CE3B580EEAA/0/chechens_in_the_russian_federation.pdf [lastet ned 12. oktober 2012]
 - Vatchagaev, M. (2012a, 24. mai). Videotaped Chechen Rebels' Meeting Indicates Their Numbers Are Underestimated. *North Caucasus Analysis* 13 (11). Tilgjengelig fra http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=39414&tx_ttnews%5BbackPid%5D=590 [lastet ned 30. juli 2012].
 - Vatchagaev, M. (2012b, 16. august). The Evolution of Salafism in the North Caucasus. *Eurasia Daily Monitor* 9 (157). Tilgjengelig fra http://www.jamestown.org/programs/edm/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=39776&cHash=70f994518328aedf5a979bbff4824d7 [lastet ned 15. oktober 2012]
 - Yarlykapov, A. (2007, 5. juni). Separatism and Islamic extremism in the ethnic republics of the North Caucasus. *Russian Analytical Digest*, 07 (22), 6-11. Tilgjengelig fra <http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications/Detail/?fecvnodeid=110627&ord588=grp1&fecvid=33&ots591=0C54E3B3-1E9C-BE1E-2C24-A6A8C7060233&lng=en&id=31618> [lastet ned 12. oktober 2012]

Muntlige kilder

- Aliev, Timur. Intervju i Groznyj, juni 2009.

Temanotat **Tsjetsjenia: Tsjetsjenske myndigheters reaksjoner mot opprørere og personer som bistår opprørere**

Pressetalsmann for president Kadyrov. Jobbet tidligere i den uavhengige tsjetsjenske avisen *Chechen Society*.

- Al-Shishani, Murad Batal, eksepert på islamistiske grupper. Møte i Oslo 24. mars 2011.
- Committee Against Torture (CAT). Møte med Igor Kalyapin i Oslo juni 2011 og e-post 21. juli 2011.
- Diplomatkilde. Møte i Oslo 31. august 2012 og e-post oktober 2012.
- FN-representant. Intervju i Vladikavkaz, november 2011.
- Human Rights Watch. Intervju i Moskva, juni 2009 og november 2011.
- Humanitær organisasjon. Intervju i Nazran, juni 2009.
- Malashenko, Alexey, ved Carnegie Moscow Center. Møte i Moskva juni 2009.
- Memorial i Groznyj og Moskva. Intervjuer i juni 2009 og november 2011.
- Menneskerettighetsaktivist og medarbeider i internasjonal tankesmie. Intervju i Moskva november 2011.

Denne kilden har jobbet med Nord-Kaukasus i flere år og har vært knyttet til ulike organisasjoner. Kilden har særdeles god kunnskap om menneskerettighetssituasjonen i området.

- Russian Justice Initiative (RJI). Intervjuer i Moskva juni 2009.

Nederlandsk NGO som bistår personer med å få sine saker opp for Menneskerettighetsdomstolen i Strasbourg.

- Tsjetsjensk menneskerettighetsadvokat. Intervju i Vladikavkaz juni 2009 og i Groznyj november 2011.

Advokaten jobber for tiden for en tsjetsjensk NGO. Advokaten har god innsikt i russisk lovverk og i menneskerettighetssituasjonen i Nord-Kaukasus. Han har i flere år og fram til høsten 2009 jobbet for en internasjonal organisasjon i Nord-Kaukasus. Advokaten har blitt anbefalt til Landinfo pga. sitt mangeårige arbeid i regionen.

- Tsjetsjensk menneskerettighetsorganisasjon. Intervju i Vladikavkaz, juni 2009 og Groznyj november 2011.